

UKA 2013/14
12. november 2013
Sara Olsvig

Nunanut allanut tunngasutigut naalackersuinikkut ingerlatsineq pillugu nassuiaat 2013.

(Naalackersuisut Siulittaasuat aamma Nunanut allanut tunngasunut Naalackersuisoq)

Kalaallit Nunaata nunarsuarmi inissisimaneranik sillimaniarnermillu aallaaveqartumik pingaaruteqarnera

Kalaallit Nunaata nunat tamat akornanni erseqqissumik malunnaatilimmillu nipeqarnissaa pingaaruteqarpoq. Inuiaavugut ikittunnguit, taamaattoq ilisimasaqassuserput inissisimanerpullu tamatumanga minnerulersitaangilaq. Qularutissaanngitsumik nunarsuarmi qeqertat annersaattut inissisimanerput nunarsuarmilu naalagaaffiit pissaanilissuit akornanni Issittumi inissisimanerput pillugit nunarput nunarsuarmi inissisimanermigut geo-strategiskimik pingaarutilissuuvoq.

Pisuussutiniq sunik peqarnerput tamatumani kisimi apeqqutaangilaq. Nunattali pisuussutai ilisimaneqartut pissutaallutik minnerunngitsumik nunat ingerlatseqatigiiffiillu nunatta pisuussutaanik saqqumisumik saqqumilaqqartumilluunniit atuinissamat soqutiginnittut tungaannit qanoq iliortarnivut alaatsinaanneqaleriartorput. Tamanna pisuussutiniq uumassuseqartunut pisuussutinullu uumaatsunut tunngavoq. Taamaammat pingaaruteqarluinnarpoq pisuussutivut pillugit sinaakkutissatut inatsiseqarnerput pillugu erseqqissumik akisussaassuseqartumillu ingerlatsinissarput.

Avammut tunisassiorneq nunanullu allanut tunngasutigut ingerlatsinerput imminnut ataqatigiipput

Aalisakkanik, raajanik, puisinik arfernillu atuneq nunanut allanut tunngasutigut ingerlatsinerput attuumassuteqartorujussuuvoq. Nunatta isorartoqisup avammut tunisassiornerani periarfissat pillugit nunarsuarmioqatitsinnut sassarluta oqariartortuartariaqarpugut nioqqutissiattalu pingaarnersaasa aalajaatsumik avammut tunisassiarineqarnissaat pillugu tunitsivissarsiortuartariaqarluta. Aamma puisinik arfernillu atunerput pillugu paasinnittoqarnissaa akuerinnittoqarnissaa anguniarlugu nunarsuarmioqatitsinnut sassartuartariaqarpugut nunatsinni kulturerput puisinillu arfernillu inuussutissarsiuteqarnerput taamaasillugu ataavartinneqarsinnaaqqullugit.

Tamatumali piumaffigaatigut piujuaannartitsineq aammalu ilisimatuussutsikkut paasisat toqqammavigalugit pisuussutitsinnik uumassuseqartunik akisussaassuseqartumik aqutsissasugut. Tunngaviumik isummat paasisutissallu tamakku nunarsuarmioqatitta isiginiartartorujussuaat eqqortumillu naammassinninnerigut alaatsinaaffigisarlugu.

Aatsitassaatigut aammattaaq avammut tunisassiassaapput nammineerluta suliniuteqarnitsigut tatiginartunik tunitsivissarsiuuttuartaqakkavut. Nunatta nunatut suleqatitut periarfissalittut, aammalu nunatut niueqatitut periarfissalittut isigineqarnissaa qulakkeerumallugu nunat tamat akornanni pissutsinut pinngitsoorneqarsinnaaneq ajortunut pulanissaq imaannaangitsumik sulissutigisassaavoq.

Ingerlatsinermi isertuannngitsuunissaq pisariaqarpoq

Tassani nunarsuarmioqatitta isertuannngissuseq erseqqissuunerlu, inuinaat naalakkersueqataanerat naalakkersuinikkullu patajaassuseq pingaartinnerivut malinnaaffigaat. Kalaallit Nunaata patajaatsumik tutsuiginartumillu ingerlatsinissaa atorfilittaqartarnissaalu qulakkiissallugu Naalakkersuisut akisussaaffeqarput. Tamanna Naalakkersuisut suliassaasa pingaarnarpaasa ilagaat.

Aallartitaqarnikkut ersarissuunerput annertusassavarput

Washington D.C.-imi aallartitaqarfimmik pilersitsinissamik sulineq Naalakkersuisut nangissallugu aalajangersimapput. Tamanna tapersorsorparput, taamaattoq tikkuarusupparput nunani allani, pingaartumik nunani angisuuni aningaasarsiornikkut ineriartupiloorfiusuni, USA-mut avammut tunisassiornerminngarnit Kalaallit Nunaata nioqqutissiaanik annerusunik pitsaanerusunillu tunitsivigineqarluarsinnaasunik peqarmat. Taamaammatt isumaqarpugut USA-mi aallartitaqarfimmik pilersitsinerup saniatigut soorlu Beijingimi, Seoulimi Moskvamilu danskit aallartitaqarfii sukumiinerusumik suleqatigineqartartut.

Nunat tamat akornanni pisartut pillugit annertuumik ilisimasaqassuseqarneq paasisimasaqassuseqarnerlu attattariaqarpagut. Sumiiffinni assigiinngitsuni pisartut qanorlu pisoqartarnera nalunngittariaqarpagut. Sumiiffinni pisartuni akuusariaqarpugut soqutiginninnerput niperpullu anittarlugit. Amerlanertigut apeqqutaaneruneq ajorpoq ataatsimiinnermi sumerpiaq issianeq, apeqqutaanerusarporli malunnaataasumik sunniuteqartumillu aallartitat akornanni sulinermi qanoq pikkoritsigineq.

Issittumi Siunnersuisooqatigiinnik mattussinerup kinguartippaatigut

Tamanna ilaatigut pissutaavoq Issittumi Siunnersuisooqatigiinnik Naalakkersuisut mattussinerannik isornartorsiuisimanitsinnut. Kirunami ministerit ataatsimiinneranni

Kalaallit Nunaat issiaqataangitsuuginnanngilaq, aammattaaq Kalaallit Nunaata Siunnersuisooqatigiinni sutigut tamatigut suleqataanera piffissami siviungaatsiartumi Naalakkersuisut uninngatippaat.

Naalakkersuisut maanna isumartik allanngortissimanerat nuannaarutigaarput, nuannaarutigaarputtaaq atorfilittatta ilisimatoortattalu pikkorissut Issittumi Siunnersuisooqatigiinni suleqataaqqilersimanerat. Mattussinerulli tamatumalu oqariartuutaata nunatta tusaamaneqarnera ajoquserpaa. Issittumi Siunnersuisooqatigiinni Kalaallit Nunaata inissisimanera imaluunniit peqataanissamut periarfissaqarnera ajunngitsup tungaanut allannguuteqalersinneqanngilaq. Akerlianilli mattussinerup kingunerisaanik Canadamiut siulittaasoqarfiata maanna erseqqissarpaa Siunnersuisooqatigiit naalagaaffinnit arfineq pingasuusunit ilaasortaaffigineqarmat, aammalu atorfilittat ataatsimiittarnerini naalagaaffiit qanoq issiatitaqarsinnaanersut allannguuteqanngittoq. Aammattaaq erseqqissarneqarpoq ataatsimiittarfinni suniluunniit Kalaallit Nunaata allagartaa erfalasorpulluunniit nittarsarneqaaqqusaanngitsut.

Taamaammat tupigusuutigaarput Issittumi Siunnersuisooqatigiinnik mattussineq Naalakkersuisut siulittaasuata ammaanermi oqalugiaammuni assersuutitut kalaallit tulluusimaarutissaattut atormagu. Issittumi nunanut sanilerisatsinnut angalaaraangatta allarluinnaq uagut misigisarparput. Sooq Kalaallit Nunaata mattussinera Issittumilu Siunnersuisooqatigiinni sunniuteqarsinnaajunnaarsilluni piffissami siviungaatsiartumi avataaniilersinnera nunarsuarmioqatitta paasisimanngilaat.

Nunat namminersortut inissisimanerat Issittumi Siunnersuisooqatigiit oqaluuserisariaqarpaat

Inuit Ataqqatigiit qularutigingilarput Issittumi Siunnersuisooqatigiinni atugassarititaasut ilaqarmata nunamut namminersorfiusumut Kalaallit Nunaatut ittumut pitsaanerusariaqartunik. Kisianni uagut Kirunami ataatsimeeqataanissaq toqqarsimassagaluarparput – taamaasilluta suliaq naalagaaffiit sinniisaannut qullerpaanut qaqqissallugu periarfissatsialassuaq atorsimassagaluarparput, aammalu Issittumi Siunnersuisooqatigiit tamarmik suliamik pimoorussinissaat qulakkeerniarsimassagaluarlutigu. Issittumi nunat namminersorfiusut inissisimanerat qanoq ittuussanersoq Siunnersuisooqatigiit ammasumik suli oqaluuserinngilaat. Taamaallaat Canadamiut siulittaasoqarfiat suliaq pillugu isummersimavoq, nalunangilarlu allannguuteqartoqarsimanngitsaq.

Maanna apeqqutaalerpoq siulittaasoqarfiup tullissaanik nikinneratigut Kalaallit Nunaat aammaarluni mattusseqqeqqissanersoq. Naalakkersuisut iluunngarluta kaammattorusuppagut Issittumi Siunnersuisooqatigiit tullissaanik ataatsimiinnissaanni

najuuteqqullugit Siunnersuisooqatigiillu tamaasa qinnuigissagaat Issittumi nunat namminersorfiusut siunissami inissisimanissaat oqaluuserissagaat. Akuussaagut, soorunalumilu aalajangeeqataassaagut.

Naalagaaffeqatigiinnerup iluani suliaasaqarfiit Nunatta angerlaannikuusai pineqartillugit Naalagaaffeqatigiit sinnerlugit Nunatta oqaaseqartalersinnaangornera Naalakkersuisut anguaat. Taamatut aaqqiissuteqartoqarsimanera Inuit Ataqatigiinnit nuannaarutigaarput, isumaqarluinnarpugulli Issittumi Siunnersuisooqatigiit mattutinngikkaluarlugit taamatut aaqqiisoqarnera isumaqatiginninniutaasimasinnaagaluartoq. Aaqqissuussinerup tamatuma siuliminit eqaanneruneraganera aamma apeqquserparput – qanormi pisoqartassava suliaasaqarfiit suli angerlaannikuusimanngisagut oqaluuserineqassagaangata? Taava tunuarsimaartalissaagut uffa immaqa pineqartoq pillugu kalaallit atorfilittaat danskit atorfilittaannit piukkunnaateqarneroruttortut?

Issittumi Siunnersuisooqatigiit Issittumi suleqatigiiffiit pingaarnersaraat

Issittoq nunarsuarmioqatigiinnut akuuleriartorpoq. Naalagaaffiit alaatsinaatitaqartut nutaat maanna Issittumi Siunnersuisooqatigiinni ammaanmaqarput Issittumillu soqutiginnittut amerliartuinnarlutik. Tamanna aamma Issittup Imartaanut tunngavoq, taassumami ilarujussua nunat tamat imartarivaat. Naalagaaffiit sineriaqartut assigiinngitsut immikkut aningaasarsiornikkut killeqarfiit oqartussaaffiisa avataanni uuliaqarfinnik gasseqarfinnillu annertuunik naliliisoqanngikkaluartoq taamaattoq oqartussaaffigisat aalisagaqassutsillu pissutigalugit soqutiginninneq ukiuni tulliuuttuni minnerulernaviannigilaq. Issittumi Siunnersuisooqatigiit Issittup Imartaani aalisarneq pillugu isumaqatiginninniartarfittut aamma piginnaatitaalissannginnersut Issittumi Siunnersuisooqatigiinni oqallittoqarnissaa Nunatta uummaarissumik peqataaffigissagaa Inuit Ataqatigiit isumaqarpugut.

Nunat Avannarliit Issittumi Siunnersuisooqatigiinni ataatsimik nipeqarlutik ingerlanerulernissaat pillugu Naalakkersuisut Siulittaasuata Nordisk Rådip ataatsimiinnerani oqaasii tusaratsigit isumakuluummerpugut. Issittumi Siunnersuisooqatigiinni "Nunat Avannarliit mafiaannik" arlaatigut peqalernissaa Inuit Ataqatigiit tungaannit sakkortuumik mianersoqqussutigissavarput. Nunat iligiikkuutaanut imminnut parnaarunnatik ammasumik oqallittarfiattut pissuseqartuarnissaa assorsuaq pingaaruteqarpoq. Issittumi Siunnersuisooqatigiinni suliata ataatsimik nipeqartumik aalajangersaavigineqartarunnaassappata taava puigussanngilarput USA, Ruslandi ilaatigullu Canada imminnuinaq eqqarsaatigalutik ingerlasalissammata. Pitsaanerussiaaq siunnersuisooqatigiit atituumik isumaqatigiittarnissaat, "Nunat Avannarliit iligiivinut" "sinnerinullu" siunnersuisooqatigiit agguluttornagit.

Aallartitaqarnikkut arferit pillugit aaqqiissuteqartoqarnissaa pisariaqarpoq

Arfanniarneq pillugu Ataatsimiititaliarsuaq tassaavoq Kalaallit Nunaata nipaata peqataaneralu erseqqissup takkorliorfigisariaqagaa. Nuannaarutigaarput Inuit Ataqtigiit Naalakkersuisuutitaqarallaratta tunaagassiarput Naalakkersuisut isumaqataaffigimassuk. IWC-p ilisimatuussutsikkut ataatsimiititaliaata nammineerluni innersuussutaa naapertorlugu nunarput nammineerluni pisassarititassanik pisassiivoq, suliamullu tassunga atatillugu Kalaallit Nunaat ajunngitsumik iliorpoq. Isumaqaavugut Kalaallit Nunaata IWC-mit aninissaa maanna piffissaanngitsoq, maannami taamaasioraanni assigiinnassammagu isumaqtigiisummik unioqqutitsineraaneq nakkaannarfigissallugu. Taamaammat Danmarkimik IWC-milu nunat ilaasortat sinnerinik piviusumik isumaqtiginninniarnissat piffissanngorput. Pisinnaatitaaffigut qulakkiissagutsigit aammalu arfanniarnermut kattuffittut IWC-p isasuunngilluinnarnissaa qulakkiissagutsigu pilertortumik isumatusaartumillu iliuseqartariaqarpugut. Aallartitaqarnikkut aaqqiissuteqartoqarnissaa pillugu periarfissat suleqatigiissutiginnissaannut Inuit Ataqtigiit piareersimavugut.

Sunniuteqarniartariaqarpugut

Nunanut allanut tunngasutigut ingerlatsinermi Kalaallit Nunaat misilittagarpassuaqarpoq. Nunaavugut nunarsuarmioqatitsinnit naalaarneqartoq. Sunniuteqarpugut kiisalu nunatta eqqaani nunallu tamat akornanni annertuumik akisussaaffeqarluta. Qanoq iliorutta pisuussutivullu qanoq atorutsigit sanilerisagut nunarsuullu illuatungaanermiut sunnerneqartarput.

Nunarsuarmioqatigiinnut akooqataavugut, nammaqatigiinneq inuillu pisinnaatitaaffii qitiutillugit nunanut allanut tunngasutigut ingerlatsissaagut.

Qujanaq.